

Відродження
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

THINK FUND
SUPPORTING POLICY RESEARCH

НЕЗАЛЕЖНІ АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ВИРОБЛЕННЯ ПОЛІТИКИ:

перешкоди, перспективи та взаємні
очікування у співпраці з органами
державної влади

ВСТУП. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Один з найбільш комплексних викликів для українського суспільства та Української держави на сучасному етапі є проведення глибоких та ефективних внутрішніх реформ в усіх сферах суспільного життя – створення ефективної конкурентної економіки, демократичної трансформації та європейської інтеграції країни. За цих умов співпраця та плідне партнерство між незалежними неурядовими аналітичними центрами, з одного боку, та органами державної влади, з іншого, набуває безпрецедентної важливості. Повноцінне залучення аналітичних центрів у процес вироблення політики та ухвалення рішень може бути істотним внеском в загальний процес реформ.

Проте поки що взаємодія аналітичних центрів та органів влади носить спорадичний характер, попри взаємні запевнення у бажаності співпраці. Наскільки представники влади – центральних органів виконавчої та законодавчої влади, місцевого самоврядування готові до співпраці з аналітичними центрами, що заважає такій співпраці і яким повинен бути «продукт» аналітичних центрів, аби він найкращим чином міг бути використаний у процесі ухвалення державних рішень – ці питання стали предметом дослідження, здійсненого Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Дослідження було ініційоване Міжнародним Фондом «Відродження» та проходило в межах «Ініціативи з розвитку аналітичних центрів», яка реалізується МФ «Відродження» у партнерстві з Фондом розвитку аналітичних центрів (ТТФ) за фінансової підтримки Шведського агентства з міжнародного розвитку (SIDA).

Головним компонентом дослідження було опитування представників влади, яке мало на меті з'ясувати готовність до співпраці з аналітичними центрами, а також виявити чинники, що заважають використанню результатів цієї діяльності. Опитування було проведене з 16 листопада по 3 грудня, всього було опитано 65 респондентів – представників центральних органів виконавчої та законодавчої влади та місцевого самоврядування:

- з Адміністрації Президента – 7 (з них 2 заступники Голови Адміністрації)
- з Кабінету Міністрів – 5 (з них один міністр)
- з різних центральних органів державної виконавчої влади – 17
- з місцевих державних адміністрацій – 17.
- депутати Верховна Рада України – 8 (з усіх партій, представлених у парламенті)
- депутати місцевих рад – 11.

Окрім Києва, в опитування були включені представники місцевого самоврядування з Дніпропетровська (8 респондентів), Львова (6), Одеси (7) та Харкова (7). Добір респондентів відбувався цілеспрямовано – насамперед з тих управлінських структур, які у своїй діяльності повинні спиратися на аналітичні розробки. Опитування експертів відбувалося різними методами: більшою частиною – через електронну пошту, частина – особисто.

У складанні опитувальника були використані деякі питання з опитування експертів, яке провів Київський міжнародний інститут соціології у період з 30 липня по 3 жовтня 2012 року. Щоправда, прямі кількісні порівняння не можливі, бо в опитуванні КМІС загальна вибірка була значно більшою – 244 респонденти. Однак по групі респондентів – представників виконавчої влади можливі порівняння принаймні щодо на рівні тенденцій. Це особливо важливо, якщо зважити на те, що влада за цей час змінилася, і, очевидно, змінилося коло, з якого добиралися респонденти.

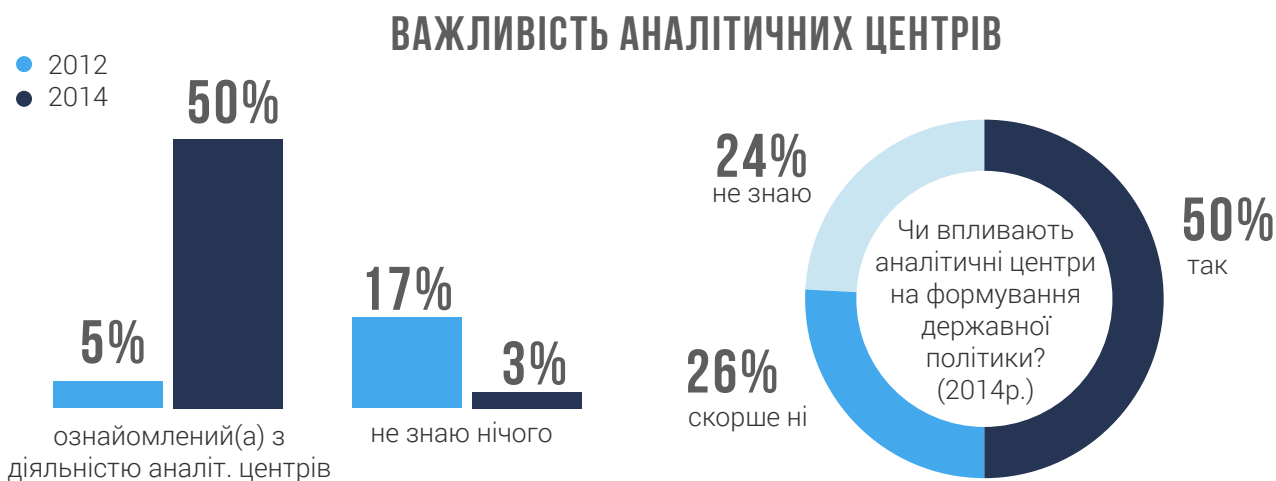
На додачу до опитування представників влади різних гілок та рівнів Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за власною ініціативою з 26 листопада по 3 грудня 2014 року

провів опитування представників недержавних аналітичних центрів. Всього було опитано 38 експертів – 19 з Києва і ще 19 – з інших міст України. Добиралися найбільш відомі на авторитетні аналітичні центри. що дало можливість подивитися на процес взаємовідносин аналітичних центрів та представників влади з обох боків, з'ясувати, у чому їх погляди на одні й ті ж питання співпадають, а чому полягають розходження.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ВЛАДИ ТА АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ

Ставлення представників влади недержавних аналітичних центрів: чи знають? Чи використовують?

Перш за все слід зазначити, що представники нинішньої влади значно більш обізнані з діяльністю неурядових аналітичних центрів (НАЦ), ніж влада колишня: в опитуванні КМІС, проведеному у 2012 році, лише 5% представників виконавчої влади відповіли, що детально ознайомлені з діяльністю недержавних аналітичних центрів, а 17% не знають нічого; зараз половина опитаних відповіли, що доволі добре знають про цю діяльність, а не знають нічого лише двоє опитаних (тобто, лише 3%). Відрізняються й думки представників влади щодо впливу діяльності аналітичних центрів на формування державної політики: у 2012 році не визнавали наявності такого впливу 35% опитаних представників виконавчої влади і 33% опитаних депутатів, у 2014 році – близько 50%. Втім, і зараз значна частина опитаних (26%) вважає, що аналітичні центри «скоріше не впливають» на ухвалення державних рішень і ще 24% не змоги дати певної відповіді.

Слід зазначити, що хоча думки представників влади щодо впливовості НАЦ на вироблення політики та ухвалення держаних рішень розійшлися, у розумінні необхідності співпраці з НАЦ вони висловили майже однотайність: 47 з 65 опитаних представників влади вважають, що таке співробітництво має відбуватися на постійній основі і ще 16 – що потрібна співпраця ситуативна, коли в цьому виникне потреба.

Лише один з опитаних вважає, що потреби в співпраці з НАЦ немає взагалі. Причому, що важливо – впевненість у необхідності співпраці з НАЦ на постійній основі висловили і представники центральних органів влади, і влади місцевої – як органів самоврядування, так і місцевих органів виконавчої влади.

Отже, констатуємо, що фактично усі опитані представники влади визнають необхідність співпраці з аналітичними центрами, і краще – на постійній основі.

Більше того, майже усі опитані представники різних гілок влади (60 з 65) відповіли, що їм особисто потрібні матеріали, що розробляють недержавні аналітичні центри. І користуються такими матеріалами вони достатньо активно: згідно з даними опитування, користуються матеріалами НАЦ: 36% - постійно і ще 55% - час від часу, зовсім не користуються матеріалами НАЦ 9%., причому користуються результатами НАЦ не лише в Києві, а й регіональні органи влади, щоправда, в основному – не постійно, а час від часу.

Звернемо увагу: більшість опитаних вважає, що співпраця з аналітичними центрами має відбуватися на постійній основі, проте більшість використовує матеріали НАЦ спорадично. Ще гірше справи з постійним співробітництвом з НАЦ представників влади чи структур, в яких вони працюють: лише 20% опитаних засвідчили, що таке співробітництво відбувається на постійній основі; половина опитаних засвідчили спорадичну, ситуативну співпрацю, а майже 30% не співпрацювали з НАЦ взагалі.

Представники аналітичних центрів так само більшістю (60%) засвідчили, що їхня співпраця з органами державної влади та місцевого самоврядування має ситуативний характер, час від часу, на постійній основі співпрацює близько 40%, і лише один представник НАЦ зізнався, що його центр з владою не співпрацює зовсім. Втім, не слід забувати, що в опитуванні брали участь представники провідних українських недержавних аналітичних центрів. Слід також зазначити, що у випадках співпраці аналітичного центру з владою ініціатором виступали центри, а випадків, коли ініціативу до співпраці виявляв відповідний державний орган, в опитуванні виявився лише один.

Хто є основними споживачами продукції аналітичних центрів?

Отже, констатуємо, що відносини між аналітичними центрами та урядовими інституціями досі не перетворилися на дійсно ефективну та інклюзивну співпрацю. Попри те, що обидві сторони – і влада, і недержавні аналітичні центри – розуміють необхідність співпраці на постійній основі.

А зараз основними споживачами продукції недержавних аналітичних центрів є ЗМІ, організації громадянського суспільства та міжнародні фонди та організації – так вважають і представники влади, і недержавні аналітичні центри. Удвічі менше називалися представниками влади такі споживачі продукту недержавних аналітичних центрів, як органи центральної влади, політичні партії, індивідуальні замовники, ще менше називалися органи місцевої влади, бізнесові структури, а навчальні заклади взагалі назвали 4 опитаних.

Відповіді представників аналітичних центрів (які, вочевидь, краще знають, хто є споживачем їхньої продукції) були ще менш оптимістичними: бізнесові структури, індивідуальні замовники та навчальні заклади як реальні замовники майже відсутні.

Власне, ця ситуація, коли саме ЗМІ, організації громадянського суспільства та міжнародні фонди та організації виступають головними споживачами продуктів недержавних аналітичних

Основними споживачами аналітики є ЗМІ, громадські організації та міжнародні фонди – так вважають і представники влади, і недержавні аналітичні центри. У двічі менше опитаних чиновників сприймають центральну владу і політичні партії, як споживачів продукції недержавних аналітичних центрів. Ще менше - владу місцеву і лише 4 вважають, що недержавна аналітика цікава бізнесу.

центрів була неминучою за колишньої влади, яка намагалася максимально закритися від стороннього ока і де рішення приймалися аж за критерієм найбільш оптимального і не на підставі наукового аналізу.

Тож ЗМІ, об'єднання громадських організацій були найбільш оптимальним способом впливу на владу шляхом тиску, а міжнародні організації дізнавалися про реальний стан речей в Україні саме через аналітичні матеріали недержавних аналітичних центрів. Ця ситуація – здійснення впливу на ухвалення державних рішень непрямыми, а опосередкованими засобами – залишається й зараз.

Недостатній рівень співпраці між органами державної влади та аналітичними центрами стає очевидним при визначенні тих механізмів, які є найбільш ефективними в сенсі впливу аналітичних центрів на розробку державних політик. В українській ситуації обидві сторони цієї потенційної кооперації підтверджують, що такий вплив з боку аналітичних центрів має місце, але механізми реалізації цього впливу є переважно непрямыми і передбачають наявність третіх акторів, через які або завдяки яким вплив аналітичних організацій на розробку політики набуває прикладних форм.

Представники центральної та місцевої влади вважають, що аналітичні центри впливають на вироблення політики і ухвалення рішень через формування громадської думки за посередництва ЗМІ, та через публічні дискусії спільно з представниками влади.

З точки зору неурядових аналітичних центрів, найбільш важливими механізмами впливу є їхня співпраця з міжнародними організаціями, які у свою чергу впливають на українську владу, а також залучення окремих експертів до вироблення стратегій та ухвалення рішень

Так, представники центральної та місцевої влади вважають, що головними механізмами, за допомогою яких аналітичні центри впливають на вироблення політики і ухвалення рішень, є їхній вплив на громадську думку через засоби масової інформації, з одного боку, та публічні дискусії нагальних проблем на круглих столах та конференціях спільно з представниками влади, з іншого. Цікаво, що представники аналітичних центрів ці механізми впливу на ухвалення державних рішень (назвемо це методом м'якого тиску на владу) розцінюють аж ніяк не як головні, особливо скептично ставляться НАЦ до Круглих столів та конференцій, хоч і за участю представників влади.

З точки зору неурядових аналітичних центрів, найбільш важливими механізмами є їхня співпраця з міжнародними організаціями, які у свою чергу впливають на українську владу, а також залучення окремих експертів до вироблення стратегій та ухвалення рішень. Тобто – аналітичні центри хотіли б брати пряму участь у розробці державних рішень.

Слід зазначити, що ефективність такого механізму, як участь у Громадських радах та інших дорадчих структурах при органах влади невисоко цінується як представниками влади, так і громадськими організаціями. Не надто покладаються обидві сторони й на перехід на роботу в органи влади фахівців аналітичних центрів, хоча, на нашу думку, це дуже важливо.

Цікаво також, що в оцінці ефективності одного механізму впливу недержавних аналітичних центрів їх думка та думка представників влади кардинально розходиться: аналітичні центри відносять різні форми тиску на владу (мітинги, флешмоби та ін.) до найбільш ефективних форм впливу, а представники влади – до найменш ефективних.

Мабуть, більш праві в оцінках аналітичні центри, оскільки можна навести кілька прикладів, коли саме такими методами аналітичним центрам, разом з іншими організаціями громадянського суспільства, вдалося внести в порядок денний засідань Верховної Ради певні питання і добитися ухвали законів.

Механізми співпраці аналітичних центрів та органів центральної та місцевої влади

Отже, представники і центральної, і місцевої влади готові висловили готовність співпрацювати з недержавними аналітичними центрами. Більше того, представники органів державної влади зазначають, що в разі виникнення потреби у певних аналітичних матеріалах, то вони задля отримання необхідної аналітики звернуться до окремих експертів та неурядових аналітичних центрів.

Усі інші можливості цінуються набагато гірше, навіть іноземні консалтингові фірми та іноземні фахівці, так само як і українські. Не користуються попитом і державні дослідницькі установи та вищі навчальні заклади, які, до речі фінансуються українською державною (на відміну від недержавних аналітичних центрів). Щодо державних структур, наведемо один приклад, який пояснює, чому вони віддають перевагу аналітичним центрам перед державними дослідницькими установами.

На міжнародній конференції аналітичних центрів, що відбувалася 4-5 грудня 2014 року, заступник міністра освіти Інна Совсун розповіла, що Міністерство освіти та науки звернулося до Академії педагогічних наук з проханням зробити невеликий аналітичний матеріал стосовно навантажень українських вчителів. Цієї довідки довелося чекати від Академії понад 2 тижні, і вона була непридатною для використання. А от аналітичний центр, до якого (за особистими зв'язками) звернулася Совсун, зробив цей матеріал швидко і якісно.

Отже, недержавні аналітичні центри – це основна дослідницька інстанція, куди представники органів влади звернулися б за аналітичними розробками тих чи інших важливих проблем. Проте звідки представники влади дізнаються про те, якими проблемами займаються НАЦ і що вони мають у своєму доробку?

Дві третини опитаних вважають, що головне джерело інформації про аналітичний центр – це ЗМІ. Половина опитаних - сайти аналітичних центрів та заходи, які вони проводять. Приблизно третина відповіли, що дізнаються про діяльність НАЦ через їх розсилки в Інтернеті, друковану продукцію та безпосередньо від працівників цих центрів. Лише незначна частина представників влади дізнається про діяльність НАЦ безпосередньо – від своїх співробітників, колег та маючи матеріали, спеціально підготовлені центром для певного органу влади.

Виявляється, головне джерело інформації – це ЗМІ (на нього вказали майже дві третини опитаних), половина опитаних вказали на сайти аналітичних центрів та заходи, які вони проводять – презентації, Круглі столи, конференції.

Приблизно третина опитаних відповіли, що дізнаються про діяльність НАЦ через їх розсилки в Інтернеті, друковану продукцію та безпосередньо від керівників та аналітиків цих центрів. Нарешті, лише незначна частина представників влади дізнається про діяльність НАЦ безпосередньо – від своїх співробітників, колег та маючи матеріали, спеціально підготовлені центром для певного органу влади.

Таке співвідношення значимості різних інформаційних джерел, коли головне – це ЗМІ, сайти та презентації, конференції й Круглі столи означає, що органи влади дізнаються в основному вже про отримані аналітичним центром результати, і деякі з них виявляються корисними і потрібними для певного органу влади.

Це й пояснює спорадичне, «час від часу» використання результатів діяльності НАЦ. Вочевидь, постійна співпраця органу влади з аналітичним центром передбачає інформованість органів влади про те, чим ще буде займатися аналітичний центр, а інформаційного центру – які є запити на аналітику у державних структур. А для цього потрібна цілеспрямована побудова нових відносин між недержавними центрами та органами влади.

В опитуванні було важливе для співпраці аналітичних центрів з органами влади питання – а як саме вони добирають аналітичну організацію, за якими критеріями?

Якщо судити з відповідей опитаних представників влади, то таких критеріїв три:

- репутація центру, його загальна діяльність;
- якість оприлюднених аналітичних матеріалів центру;
- наявність фахівців з відповідної тематики.

І, начебто, мало вагомими є такі критерії, як впливовість, наявність зв'язків з державними службовцями політиками. Проте, на нашу думку, це скоріше стереотипні відповіді (як повинно бути), а не реальність. Насправді особисті зв'язки відіграють дуже істотну роль у відносинах з аналітичними центрами.

Реальним прикладом цього є наведене тут опитування представників влади, яке б просто не відбулося без використання особистих знайомств та зв'язків з політиками та посадовцями.

Слід зауважити, що опитування представників влади різного рівня виявилось дуже складною справою і тому зайняло досить тривалий час і потребувало неабиякої наполегливості. Спроба найбільш простого раціонального підходу до опитування представників влади обернулася повним провалом.

Представники влади обирають аналітичну організацію за трьома критеріями:

- **репутація центру, його загальна діяльність;**
- **якість оприлюднених аналітичних матеріалів центру;**
- **наявність фахівців з відповідної тематики.**

На листи, що були надіслані в усі органи влади від Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва та від Фонду «Відродження» з проханням дати координати працівника, з яким можна було б зв'язуватися для проведення опитування не було отримано жодної відповіді – від жодної з інстанцій.

Розіслати анкети безпосередньо тим представникам влади, думка якої була б важливою, теж було не можливо, бо жодних електронних адрес не було ані на сайті Адміністрації Президента (їх немає там і зараз), ні на сайті уряду (зараз вже є), а листи, надіслані депутатам за адресами, вказаним на сайті Верховної Ради, поверталися назад. Сподіваємося, що це було тимчасово, до початку роботи новообраної Верховної Ради).

Отже, майже усі відповіді були отримані завдяки мобілізації особистих зв'язків Фонду «Демократичні ініціативи» з представниками влади і депутатами, а у містах – завдяки особистим зв'язкам місцевих аналітичних центрів та допомозі Фонду «Відродження» у цих містах.

Ця історія доводить, що поки що особисті зв'язки насправді є дуже істотним чинником у роботі аналітичного центру.

Які основні перешкоди для продуктивної співпраці недержавних аналітичних центрів та влади?

Основні перепони для ефективної співпраці між органами влади та неурядовими аналітичними центрами виглядають майже ідентично для обох сторін.

Зокрема, більшість опитаних державних службовців та представників місцевого самоврядування вважає, що головною перешкодою є брак фінансових ресурсів для залучення організацій «третього сектору» до діяльності владних установ.

Окрім цього державні службовці зазначали неспроможність органів державної влади співпрацювати з аналітичними центрами, брак часу у держслужбовців для налагодження регулярних відносин з аналітичними організаціями, оскільки у більшості випадків рішення ухвалюються швидко і немає достатньо часу для дослідження питання.

Нестача необхідної інформації щодо сфери аналізу, в якій працює та чи інша аналітична організація, також вважається представниками владних органів перешкодою для двосторонньої співпраці.

Більшість держслужбовців вважають, що головною перешкодою для залучення організацій «третього сектору» до своєї діяльності є брак фінансів. Також держслужбовцям бракує часу для налагодження систематичної співпраці з аналітичними центрами, оскільки у більшості випадків рішення ухвалюються швидко і досліджувати питання не має коли. Нестача необхідної інформації щодо сфери аналізу, в якій працює та чи інша аналітична організація, також перешкоджає співпраці.

Опитані представники аналітичних центрів зазначають ті самі перешкоди, але ставлять нездатність органів державної влади співпрацювати з неурядовими центрами на перше місце.

Аналітика часто абстрактна, відсутні чіткі пропозиції, які можна було б імплементувати на практиці.

Опитані представники аналітичних центрів зазначають ті самі перешкоди, але ставлять Основною причиною, з якої державні службовців можуть бути незадоволені якістю аналітичної продукції неурядових центрів, може бути абстрактність цих матеріалів, відсутність чітких пропозицій, які можна було б імплементувати на практиці. Зазначимо, що на низьку якість матеріалів, що пропонують НАЦ, посилалися дуже мало – лише 5 опитаних. Отже, питання, як саме подати аналітичний матеріал, щоб він був готовий для вживання державним посадовцем, набуває особливого значення. Під час обговорення на конференції 4-5 грудня неодноразово піднімалося питання лаконічності аналітичних матеріалів («вимога трьох сторінок»).

Хто платитиме за аналітику: фінансова сторона питання кооперації

Фінансові деталі співпраці між урядовим та неурядовим секторами належать до однієї з найважливіших. Більшість опитаних представників експертних організацій зазначають, що головним джерелом фінансування їхніх аналітичних центрів є міжнародні донорські фонди.

Попередній досвід залучення цих аналітичних центрів до роботи владних інституцій фактично фінансувався за рахунок не державних джерел, а за рахунок власних ресурсів аналітичних центрів в рамках тих проектів, які вони реалізовували, або взагалі відбувався на безоплатній основі і експерти співпрацювали з офіційними органами на волонтерських засадах.

З іншого боку, на сьогодні відсутня готовність опитаних представників владних органів фінансувати ту чи іншу діяльність аналітичних центрів. Частина респондентів з числа державних службовців та представників місцевого самоврядування взагалі не готова нічого платити аналітичним центрам за їхню аналітичну продукцію. Інша частина цієї групи респондентів вважає можливим і прийнятним спільне фінансування роботи аналітичних центрів, коли вони долучаються до вироблення політик і ухвалення рішень (оплата роботи як державною інституцією, так і з неурядових фондів).

Які проблеми зараз найбільш актуальні: думки аналітичних центрів та представників влади

В умовах нагальної необхідності реформ та безпрецедентно високого громадського запиту на ці реформи, аналітичні центри та органи державної влади можуть віднайти платформу для початку плідної співпраці.

Згідно з позицією більшості опитаних державних службовців та представників місцевого самоврядування, основними сферами, де влада потребує на сьогодні експертну допомогу неурядового сектору є соціологічні дослідження, комплексний аналіз нинішнього стану та тенденцій розвитку суспільства, децентралізація, місцеве самоврядування та антикорупційна реформа. При виділенні п'яти пріоритетних сфер, до яких, на думку представників влади, найбільш важливо залучити зовнішню, неурядову аналітичну

підтримку, ними виявилися: 1) всебічний аналіз розвитку суспільства; 2) гарантування енергетичної підтримки України; 3) судова реформа; 4) ситуація на Донбасі та експертні прогнози перспектив її розвитку; 5) децентралізація та реформа місцевого самоврядування. Те ж питання – пріоритетних для органів влади, де владі в першу чергу потрібна підтримка НАЦ, були задані й аналітикам. Деякі з пріоритетів співпадали (проблеми децентралізації та реформи місцевого самоврядування, антикорупційна реформа, судова реформа, реформа правоохоронних органів, ситуація на Донбасі), деякі проблеми вважали важливими аналітичні центри і неважливими представники влади. Загалом виявилася чітка тенденція: представники влади вважали мало важливими гуманітарні та соціальні проблеми (реформування освіти і виховання, системи охорони здоров'я, пенсійна реформа, розвиток громадянського суспільства, розвиток медіа та ін.), а от для представників аналітичних центрів ці проблеми видаються достатньо важливими.

СФЕРИ, ЩО НАЙБІЛЬШЕ ПОТРЕБУЮТЬ АНАЛІТИЧНОЇ ДОПОМОГИ

всебічний аналіз розвитку суспільства

гарантування енергетичної підтримки України

судова реформа

ситуація на Донбасі та прогнози її розвитку

реформа місцевого самоврядування

Водночас хоча позиції посадовців та аналітичних центрів щодо найбільш важливих проблем не в усьому співпадають, проте щодо кожної проблеми, названої посадовцями, можна знайти принаймні декілька аналітичних центрів, які цими питаннями займаються. Щоправда, на деяких проблемах, першочергово важливих для органів влади, зосереджено чимало НАЦ (18 – на питаннях децентралізації та розвитку місцевого самоврядування, 14 – на аналізі стану суспільства та тенденцій його розвитку, 10 – на антикорупційних реформах), а на деяких проблемах лише декілька (ситуація на Донбасі – лише 4 центри, судова реформа – 3, реформа органів правопорядку – 2, забезпечення енергетичної безпеки – 3, забезпечення єдності регіонів України – 4). А щодо однієї, дуже важливої проблеми не виявилось жодного з опитаних НАЦ, який би міг запропонувати органам влади свої послуги, це – проблема реформування Збройних сил України, проблеми безпеки. Отже, плідна співпраця органів влади і аналітичних центрів полягає ще й підготовці аналітичних центрів до роботи у найбільш затребуваних сферах суспільних проблем.

КІЛЬКІСТЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ПРІОРИТЕТНИХ ДЛЯ ВЛАДИ СФЕРАХ

Найбільш авторитетні для представників влади аналітичні центри

В опитуванні було запитання щодо аналітичних центрів, діяльність яких представники влади вважають найбільш корисною і затребуваною.

Найбільш корисними чиновники вважають: Український центр економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова (на нього вказали більш ніж половина усіх опитаних). Далі майже впритул йдуть Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, Центр політико-правих реформ та Український незалежний центр політичних досліджень. Ще у десятку названих увійшли (хоча зі значно скромнішим результатом) Міжнародний центр перспективних досліджень, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут Євро-Атлантичного співробітництва, Лабораторія законодавчих ініціатив, Київський міжнародний інститут соціології, Інститут національних стратегічних досліджень.

Безумовним переможцем у цій «номінації» виявився Український центр економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова (на нього вказали більш ніж половина усіх опитаних). Далі майже впритул йдуть Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, Центр політико-правих реформ та Український незалежний центр політичних досліджень. Ще у десятку названих увійшли (хоча зі значно скромнішим результатом) Міжнародний центр перспективних досліджень, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут Євро-Атлантичного співробітництва, Лабораторія законодавчих ініціатив, Київський міжнародний інститут соціології, Інститут національних стратегічних досліджень. А загалом було названо 70 (!) аналітичних центрів, з них 44 – по одному згадуванні.

Втім, про реальне знання деякими представниками влади аналітичних центрів свідчить той факт, що деякі з названих не є аналітичними центрами. Так, навіть в десятці найбільш згадуваний Київський міжнародний інститут соціології є комерційною структурою, а Інститут національних стратегічних досліджень – це державний інститут. Так само не є аналітичними центрами й значна частина інших названих: GFK, «Соціс» (комерційні соціологічні фірми), Міжнародний фонд «Відродження» та інші. Це свідчить про те, що представники влади в багатьох випадках, називаючи центр, не знають достеменно, що він собою являє.

Цікаво співставити перелік виділених наприкінці 2014 року найбільш авторитетних аналітичних центрів за тими, які були названі в опитуванні КМІС у 2012 році. Здавалося б, якщо аналітичний центр посідає провідні позиції, то хіба може щось істотно змінитися за два роки? І два роки тому, як і зараз абсолютним переможцем в усіх «номінаціях» (тобто, за усіма критеріями) був Центр Разумкова. Серед топ-7 виділених два роки тому аналітичних центрів зараз залишилися Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, Інститут економічних досліджень і консультацій та Центр політико-правових реформ. А от Київський центр політичних досліджень і конфліктології Михайла Погребинського, який ще два роки тому посів в опитуванні за комплексом показників загальне третє місце, зараз взагалі не

загальне третє місце, зараз взагалі не був названий жодним з 65 опитаних. І це відповідає реальності, бо цей центр, і сам Погребинський начебто взагалі зникли з публічного простору (хоча Погребинський є частим гостем на ток-шоу російського телебачення). Інститут Горшеніна, який два роки тому посів друге місце, зараз втратив лідируючі позиції.

Отже, чому таке сталося? Вочевидь, справа у політичній прив'язці цих центрів до певних політичних сил, які зараз втратили владу. З цього висновок: співпраця з владою не повинна перетворюватися на прислуговування владі, аналітичний центр повинен зберігати свою незалежність – об'єктивність і незаангажованість.

Серед регіональних аналітичних центрів спільними у двох списках – 2013 і 2014 рр. є Харківський фонд місцевої демократії, який і зараз, і два роки тому виявився лідером, присутній у обох списках і Одеський суспільний інститут соціальних технологій, Львівський Інформаційно-правовий центр «Наше право» та координаційно-експертний центр регуляторної політики з Дніпропетровська. Деякі з центрів, які називалися серед кращих, цього року навіть не згадувалися, а додалися до списку кращих Харківська правозахисна група та Центр громадської адвокатури. Ще було названо 37 організацій, серед яких, втім, більше половини не є ані аналітичними центрами, ані регіональними (наприклад, ОБСЄ).

Загалом ще можна зробити висновок, що регіональні аналітичні центри знають в кращому разі у своєму місті – так було і в нашому опитуванні: регіональні центри називали представники місцевої влади.

Основні висновки і рекомендації

В опитуванні було запитання щодо аналітичних центрів, діяльність яких представники влади вважають найбільш корисною і затребуваною.

№1 Опитування засвідчило високу міру готовності і представників влади, і аналітичних центрів до плідної співпраці. Саме недержавні аналітичні центри розглядаються як головний осередок аналітичних розробок, які зараз вкрай потрібні для реформування країни.

№2 Водночас рівень такої співпраці, за визнанням обох сторін, явно не відповідає гостроті сучасних потреб. Державні посадовці вважають головною проблемою відсутність у державних структур коштів, щоб оплатити роботу недержавних аналітичних центрів. З іншого боку, існують державні дослідницькі структури, які мало придатні для вирішення практичних завдань. Тому було б цілком логічно, щоб частину фінансування від цих структур виділяти на відкриті тендери щодо розробки тих чи інших суспільно важливих проблем і щоб у цих тендерах брали конкурували на рівних і державні дослідницькі установи, і недержавні аналітичні центри.

№3 Державні структури зараз справді не мають фінансових можливостей платити аналітичним центрам. Проте абсолютна більшість провідних аналітичних центрів мають фінансування для своєї діяльності від міжнародних фондів. Донори підтримують використання аналітичних розробок недержавних центрів для вироблення державних рішень, більше того, часто це є додатковим чинником для отримання гранту. Проблема в тому, що державні посадовці, як правило, не знають, чим займаються, які проекти реалізують недержавні аналітичні центри. Отже, вкрай

важливо створити сайт для аналітичних центрів України, де були б тематичні розділи, в яких аналітичні центри подавали б інформацію про те, які проекти вони виконують і які проекти виконані. З іншого боку, органи влади подавали б запити щодо тих аналітичних матеріалів, в яких вони відчують потребу.

№4

Для налагодження стабільної співпраці з органами влади аналітичні центри повинні оприлюднювати не лише результати своєї діяльності, а й – проекти, які тільки починаються і навіть свої стратегічні плани, щоб органи влади могли долучитися до співпраці ще з самого початку виконання проекту. Державним органам влади також потрібно оприлюднювати (можливо, на своїх сайтах) ті проблеми, де вони відчують найбільшу потребу у аналітичних розробках. Це зможе краще орієнтувати і міжнародних донорів - які саме сфери аналітичної діяльності є найбільш затребуваними у сучасній суспільній ситуації.

№5

Найбільш критичними зараз проблемами (такими, де органи влади відчують найбільшу потребу в неаналітичному осмисленні і де явно недостатньо потужностей аналітичних центрів) є: ситуація на Донбасі і прогнози перспектив її розвитку; питання забезпечення єдності регіонів України, реформування органів правопорядку і судова реформа, забезпечення енергетичної безпеки України, а особливо - реформування Збройних сил України, проблеми безпеки. Можливо, є сенс у проекті інституціонального розвитку недержавних аналітичних центрів зосередитися на підготовці спеціалістів саме у цих галузях.

№6

Серйозною перепорою для співпраці недержавних аналітичних центрів з органами влади є невміння навіть кваліфікованих аналітиків готувати матеріали у тому форматі, який потрібний державним структурам. Отже, потрібні тренінги для аналітиків щодо того, як писати policy papers. Підкреслимо – не лекції, а саме тренінги, де учасники тренуються у написанні таких матеріалів, а потім розбирають помилки. І вести такі тренінги повинні спеціалісти, які самі вміють це робити, а не лише розповідати, як це має бути.

№7

Важливим напрямом підняття загального рівня аналітичної роботи в країні є робота з регіональними аналітичними центрами. І тут плідними можуть стати спільні проекти провідних аналітичних центрів зі столиці та аналітичного центру в регіоні. Важливо також запрошувати аналітичні центри з регіонів в Київ, організувати для них прес-конференції.

№8

Дуже важливо аналітичним центрам встановлювати контакти з бізнесом, який мало задіяний у підтримці аналітичних розробок для реформ у суспільстві та з навчальними закладами. Адже скарги на те, що випускники вишів не готові до практичної діяльності, включають і невміння готувати аналітичні матеріали.

№9

Як свідчать реалії діяльності аналітичних центрів, особисті зв'язки відіграють значну роль у взаємодії з урядовцями та політиками. Для того, щоб продукція аналітичного центру знайшла свого споживача, має сенс вже при плануванні проекту знаходити ті державні структури, яким цей продукт конче потрібний, і далі працювати над проектом у тісному зв'язку.